Paweł DZIEKAŃSKI¹

ŚRODOWISKO NATURALNE JAKO CZYNNIK KONKURENCYJNOŚCI REGIONÓW

Polityka regionalna to koncepcja zakładająca realizację konkretnych działań wpływających na wielkość i tempo rozwoju regionalnego, a więc również na zmiany w strukturze przestrzennej gospodarki. Region ekonomiczny traktuje się więc jako system, w którym występują elementy (podmioty) o zróżnicowanym charakterze, pełniące różne funkcje i pozostające ze sobą w relacjach opierających się na sprzężeniach zwrotnych. Konkurencyjność regionów to ich zdolność do wzajemnego współzawodnictwa, rywalizacji na skalę krajową i międzynarodową. Jest to także zdolność adaptacji do ciągle zmieniających się warunków oraz utrzymania lub poprawy pozycji we współzawodnictwie między regionami. Jednym z istotnych czynników atrakcyjności regionu jest środowisko naturalne, czyli zespół elementów przyrodniczych, które są przedmiotem zainteresowania między innymi turysty. Celem opracowania jest przedstawienie środowiskowej konkurencyjności regionu i możliwości jej oceny za pomocą metod taksonomicznych. Obszar województwa świętokrzyskiego charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem konkurencyjności środowiskowej. W najlepszej sytuacji znalazły się powiaty: kielecki, sandomierski, starachowicki i jędrzejowski. Najniższe wskaźniki konkurencyjności środowiskowej odnotowano w powiatach: pińczowskim, włoszczowskim oraz kazimierskim. Istotny wpływ na poziom środowiskowej konkurencyjności regionu miała ocena kondycji finansowej (gospodarki finansowej) jednostki. Konkurencyjność środowiskowa regionu przejawia się również w elementach społecznych, takich jak: walka z bezrobociem, podnoszenie poziomu edukacji ekologicznej, rozwój badań naukowych, upowszechnianie zasad zrównoważonego rozwoju, pielęgnowanie regionalnych tradycji i zwyczajów, ochrona dziedzictwa kulturowego, poprawa jakości życia.

Słowa kluczowe: region, środowisko przyrodnicze, konkurencyjność, taksonomia, wskaźnik syntetyczny, analiza skupień

1. WSTĘP

W miarę postępu globalizacji wzrasta znaczenie regionu traktowanego jako miejsce działania kluczowych czynników rozwoju współczesnej gospodarki – informacji, wiedzy, innowacji oraz środowiska naturalnego. Poznanie regionalnych aspektów rozwoju ma znaczenie dla polityki regionalnej, gospodarczej i środowiskowej. Umożliwia racjonalną alokację zasobów oraz określenie gospodarczych, społecznych i środowiskowych implikacji². Środowisko naturalne jest obecnie wykorzystywane bardzo intensywnie i to tworzy kolejny cel polityki państwa – minimalizację wykorzystania zasobów i zachowanie ich dla

¹ Dr Paweł Dziekański, Zakład Przedsiębiorczości i Innowacji, Instytut Ekonomii i Administracji, UJK Kielce, ul. Świętokrzyska 21A, 25-406 Kielce, tel.: 510 635 689, e-mail: pdziekan@interia.eu

² R. Domański, *Czynniki optymizmu w modelowaniu długookresowego rozwoju trwałego i zrównoważonego (podtrzymywalnego)*, „Przegląd Geograficzny” 2007/3, s.395–421.

przyszłych pokoleń. Próbą połączenia tych dwóch celów jest teoria zrównoważonego wzrostu³.

Rozwój regionów⁴ powinien opierać się na trzech współzależnych i wzajemnie uzupełniających się obszarach priorytetowych: inteligentnym rozwoju – oznaczającym rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach; zrównoważonym rozwoju – czyli wspieraniu gospodarki niskoemisyjnej, efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; rozwoju sprzyjającym włączeniu społecznemu, oznaczającym wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną⁵.

Celem opracowania jest przedstawienie środowiskowej konkurencyjności regionu i możliwości jej oceny za pomocą metod taksonomicznych. Jej podstawą powinny być założenia zrównoważonego rozwoju, które w wypadku regionów podkreślają ich rolę w edukacji środowiskowej i kształceniu odpowiednich postaw w stosunku do przyrody.

2. ŚRODOWISKO NATURALNE JAKO CZYNNIK EKONOMICZNY REGIONU

W niniejszej pracy region będzie rozumiany jako system instytucjonalny i jednocześnie jako kategoria ekonomiczna zgodnie z podejściem Ryszarda Domańskiego⁶. Definiuje on region ekonomiczny jako ukształtowany lub kształtujący się układ, którego elementy powiązane są między sobą i ze środowiskiem przyrodniczym relacjami współwystępowania i współzależności, a z otoczeniem – relacjami o dużym nasileniu. Obserwowane i analizowane na poziomie regionu mechanizmy są postrzegane jako punkt wyjścia dla interpretowania współczesnego rozwoju społeczno-gospodarczego⁷.

Ukazanie ewolucji podejść ekonomii do środowiska przy niezbędnym docenianiu wagi nowego paradygmatu (zrównoważonego rozwoju⁸) jest możliwe, gdy ustabilizuje się relacje między obszarami badawczo-poznawczymi trzech subdyscyplin w ramach szeroko rozumianej ekonomii, a mianowicie między ekonomią środowiskową, ekologiczną i ekonomią zrównoważonego rozwoju⁹.

³ P. Dobrzański, *Wzrost zrównoważony a ochrona środowiska, Podstawowe aspekty polityki gospodarczej*, http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/37110/02_Pawel_Dobrzanski.pdf?handler=pdf_browser (dostęp: 2.02.2014).

⁴ Region to przestrzenne podsystemy gospodarki o różnych związkach i relacjach przestrzennych; system, w którym występują elementy (podmioty) o zróżnicowanym charakterze, pełniące różne funkcje i pozostające ze sobą w relacjach opierających się na sprzężeniach zwrotnych.

⁵ *Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji Europejskiej z 3 marca 2010 r.; B. Sowa, *Polityka regionalna wobec integracji Polski z Unią Europejską*, [w:] *Prawo – Administracja – Gospodarka po 15 latach transformacji ustrojowej*, red. J. Szreniawski, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyśle, Przemysł 2006.

⁶ R. Domański, *Geografia ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1982, s. 228.

⁷ A. Nowakowska, *Regionalny wymiar procesów innowacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011, s.1.

⁸ Rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń. Mechanizm funkcjonowania tej światowej koncepcji, sprowadza się do osiągnięcia trzech podstawowych celów: 1) ekologicznego, 2) ekonomicznego, 3) społecznego i humanitarnego. Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska: Dz.U. 2001 nr 62, poz. 627.

⁹ *Ibidem*.

Środowisko stanowi naturalną barierę wzrostu gospodarczego. Ilościowe powiększanie tego kapitału ma jednak określone granice i może trwać jedynie tak długo, aż dany kraj osiągnie pewien maksymalny poziom bogactwa społecznego, zależny od ilości dostępnych zasobów naturalnych, jakości gleby, charakteru klimatu¹⁰.

W ujęciu neoklasycznej analizy problemów eksploatacji i wyczerpywania zasobów naturalnych coraz rzadsze występowanie poszczególnych zasobów naturalnych będzie powodowało wzrost cen tych zasobów. Problematyka ta podlega szczegółowej analizie w ramach neoklasycznej teorii optymalnego wykorzystania zasobów naturalnych – wyczerpywalnych i odnawialnych¹¹.

Keynesiści kwestionują istnienie, zakładanego przez neoklasyków, sprawnego mechanizmu substytucji technologiczno-cenowej, który byłby w stanie zabezpieczyć gospodarkę przed powstaniem ekologicznych barier wzrostu. Uważają oni, że substytucja oznacza nie tylko zastępowanie surowców, ale również technologii, energii i uwarunkowań dotyczących tych czynników produkcji.

Stan środowiska oraz przedsięwzięcia podejmowane w celu jego ochrony coraz częściej traktowane są jako czynnik konkurencyjności¹². Ze względu gospodarczego stanowi ono między innymi źródło pozyskiwania surowców i energii, zapewnia przestrzeń geograficzną, pole działalności gospodarczej, miejsce zamieszkiwania czy wypoczynku¹³.

3. ŚRODOWISKOWA KONKURENCYJNOŚĆ REGIONU

Konkurencyjność regionów to ich zdolność do wzajemnego współzawodnictwa, rywalizacji na skalę krajową i międzynarodową¹⁴, a także ich zdolność adaptacji do ciągle zmieniających się warunków, rozpatrywana pod kątem utrzymania się lub poprawy pozycji we współzawodnictwie między regionami¹⁵. Jest ona determinowana czynnikami, które można zaliczyć do trzech płaszczyzn: przestrzennej – wiąże się ona z wyposażeniem obszaru w zasoby, gospodarczej i społecznej – z zachowaniem użytkowników zasobów oraz efektami ich działalności, organizacyjnej – z działaniami władz lokalnych oraz ich wpływem na jakość życia społecznego. Należy jednak przyjąć zastrzeżenie, że wszystkie czynniki konkurencyjności regionu mieszczą się w kategorii czynników rozwoju regionu, lecz nie każdy spośród tych ostatnich jest czynnikiem konkurencyjności¹⁶.

Próbując wskazać determinanty środowiskowej konkurencyjności regionów, można dokonać ich następującej kategoryzacji: warunki naturalne, uwarunkowania geodezyjno-glebowe, stan i stopień zanieczyszczenia zasobów wodnych, jakość i poziom zanieczysz-

¹⁰ T. Borys, *Nowe kierunki ekonomii środowiska i zasobów naturalnych w aspekcie nowej perspektywy finansowej unii europejskiej*, „Ekonomia i Środowisko” 1/44 (2013), http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.agro-43fa529b-d22d-4860-816e-17ba6c3a032a/c/01_borys_tadeusz.pdf (dostęp: 10.03.2014).

¹¹ H. Rechul, *Zasoby naturalne – jak bliska jest bariera dostępności?*, <http://www.cire.pl/pliki/2/Zasobynaturalne.pdf> (dostęp: 10.03.2014).

¹² A. Bernaciak, W.M. Gaczek, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, WAE, Poznań 2001.

¹³ Por. T. Żylicz, *Ekonomia wobec problemów środowiska przyrodniczego*, PWN, Warszawa 1989.

¹⁴ A. Klasik, *Strategia konkurencyjna regionów*, [w:] *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym*, red. A. Klasik, F. Kuźnik, Katowice 2001, s. 48.

¹⁵ A. Klasik, F. Kuźnik, *Konkurencyjny rozwój regionów w Europie*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów*, red. Z. Szymała, Kraków 2001, s. 52.

¹⁶ W. Kosiedowski, *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym* [w:] *Gospodarka regionalna i lokalna*, red. Z. Strzelecki, PWN, Warszawa 2008, s. 232 i n.

czenia powietrza atmosferycznego, poziom i struktura wytwarzanych odpadów, obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych, poziom hałasu przemysłowego i drogowego oraz infrastruktura ochrony środowiska i gospodarki wodnej¹⁷. Inne elementy dające możliwość oceny konkurencyjności środowiskowej zaprezentowano w tabeli 1. Wskazane elementy odnoszą się do funkcjonowania i działania jednostek samorządu terytorialnego.

Tabela 1. Zmienne charakteryzujące środowiskową konkurencyjność powiatów

Zmienna	Działanie
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem	S
Udział dochodów z PIT w dochodach ogółem	S
Udział dochodów z majątku w dochodach ogółem	S
Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem	S
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	S
Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	S
Tereny zielone w gestii samorządu	S
Obszary prawnie chronione	S
Odpady wytworzone na 1 km ²	D
Pomniki przyrody	S
Powierzchnia gruntów leśnych	S

Źródło: opracowanie własne.

4. SYNTETYCZNA OCENA KONKURENCYJNOŚCI REGIONU

Województwo świętokrzyskie leży w południowo-wschodniej części Polski. Historia regionu związana jest z początkami państwa polskiego, czego przykładem jest położona nad rzeką Nidą Wiślica – centralny ośrodek państwa Wiślan. Symbolem regionu jest również słynny benedyktyński klasztor na Łysej Górze¹⁸. Powierzchnia województwa świętokrzyskiego to 11 691,05 km², co stanowi 3,74% obszaru kraju. Aż 66% powierzchni województwa to obszary chronione. Obszar dziesięciu gmin w 100% zaliczony jest do obszarów prawnie chronionych; obszar kolejnych 11 gmin to w ponad 99% obszar prawnie chroniony. 17 gmin nie zawiera żadnych obszarów prawnie chronionych.

Region świętokrzyski obejmuje obszar Wyżyny Kieleckiej, Niecki Nidziańskiej i Wyżyny Przedborskiej z dużymi możliwościami wykorzystania jego walorów w zagospodarowaniu turystycznym. Teren Gór Świętokrzyskich objęty jest w 67% obszarami o walorach przyrodniczych prawnie chronionych, co decyduje o jego atrakcyjności turystycznej. Cały region należy do najczystszych ekologicznie obszarów Polski¹⁹.

¹⁷ A. Kasztelan, *Środowiskowa konkurencyjność regionów – próba konceptualizacji*, „Problemy Ekorozwoju – Problems Of Sustainable Development” 5/2 (2010), s. 77–86, <http://ekorozwoj.pol.lublin.pl/no10/h.pdf> (dostęp: 12.02.2014).

¹⁸ *Stan środowiska w województwie świętokrzyskim w latach 2000–2006*, <http://kielce.pios.gov.pl/raporty/rocz/2008/mozaikowy08.pdf> (dostęp: 12.02.2014).

¹⁹ M.A. Jóźwiak, M. Jóźwiak, M. Strzyż, *Predyspozycje naturalne regionu świętokrzyskiego do rozwoju turystyki*, *Krajobraz a Turystyka*, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 14, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec 2010, http://www.krajobraz.kulturowy.us.edu.pl/publikacje/artykuly/turystyka/jozwiak_strzyz.pdf (dostęp: 12.02.2014).

Świętokrzyskie ma charakter przemysłowo-rolniczy o wysokim stopniu koncentracji działów przemysłu, związanych z produkcją i obróbką metali, wydobywaniem i przetworstwem surowców mineralnych oraz produkcją artykułów spożywczych. Większość ośrodków miejskich koncentruje się na obszarze dawnego Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, który ma bogate tradycje związane z przemysłem, głównie wydobywczym i przetwórczym surowców mineralnych (rud żelaza, miedzi, ołowiu). Charakterystyczny jest bardzo wyraźny podział na przemysłową północ i rolnicze południe, stanowiące zaplecze dla produkcji ekologicznej żywności²⁰.

Badania statystyczne potwierdzają istnienie dysproporcji w obszarze konkurencyjności środowiskowej powiatów. Wartości wskaźnika syntetycznego powiatów w badanych latach (2003, 2005, 2011, 2012) wskazują, że w najlepszej pozycji znajdują się powiaty: kielecki, w którym przeważa przemysł wydobywczo-przetwórczy surowców mineralnych, produkcja artykułów spożywczych; sandomierski – mający charakter rolniczy, ogrodniczy, sadowniczy; starachowicki o charakterze przemysłowym. Najslabszymi powiatami są włoszczowski i kazimierski, które są regionami rolniczymi (tab. 2, rys. 1).

Tabela 2. Wskaźnik syntetyczny środowiskowej konkurencyjności powiatów województwa świętokrzyskiego

Powiat	2003		2005		2011		2012	
	wsk.	poz.	wsk.	poz.	wsk.	poz.	wsk.	poz.
kielecki	0,65	1	0,71	1	0,77	1	0,76	1
sandomierski	0,38	6	0,34	11	0,42	9	0,45	2
starachowicki	0,38	7	0,52	2	0,52	2	0,45	3
jędrzejowski	0,36	8	0,33	12	0,48	3	0,43	4
konecki	0,38	5	0,43	4	0,44	7	0,43	5
staszowski	0,4	4	0,43	5	0,48	4	0,43	6
opatowski	0,43	3	0,47	3	0,47	5	0,39	7
ostrowiecki	0,34	9	0,39	7	0,45	6	0,39	8
buski	0,28	12	0,39	6	0,37	11	0,36	9
skarżyski	0,46	2	0,36	9	0,4	10	0,36	10
pińczowski	0,3	11	0,34	10	0,42	8	0,33	11
włoszczowski	0,34	10	0,37	8	0,34	12	0,32	12
kazimierski	0,18	13	0,19	13	0,19	13	0,14	13

wsk. wskaźnik, poz. pozycja

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

²⁰ *Ibidem*.

Rys. 1. Grupy powiatów województwa świętokrzyskiego według wskaźnika środowiskowej konkurencyjności (w latach 2003, 2005, 2011, 2012).

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Powiat kielecki ma charakter przemysłowo-rolniczy, z tradycyjnymi działami przemysłu wydobywczego i przetwórczego surowców mineralnych oraz produkcji artykułów spożywczych. Warunki klimatyczne, glebowe i wodne nie są korzystne dla upraw, zwłaszcza w obrębie Gór Świętokrzyskich. Powiat kielecki charakteryzuje się dużą różnorodnością i bogactwem form ukształtowania powierzchni, budowy geologicznej, szaty roślinnej i zwierzęcej, a także dużą zasobnością licznych kopalin i surowców mineralnych. Poziom wskaźnika syntetycznego dla powiatu kieleckiego zaprezentowano na tabeli 1 i rysunku 1.

Powiat sandomierski region o charakterze rolniczym z silnie rozwiniętą turystyką, co kształtuje znacząco jego pozycję na podstawie wskaźnika syntetycznego (tab. 1, rys. 1). Uprawa roli i sadownictwo pozostają nadal podstawową gałęzią gospodarki dla wielu gmin powiatu. Sandomierskie cechują bardzo korzystne warunki klimatyczne. Walory wynikające z funkcji rolniczej obszaru to także możliwość wypoczynku i rekreacji pośród wiejskich krajobrazów, w gospodarstwach agroturystycznych i w wiejskich pensjonatach

W powiecie starachowickim rozwijają się m.in. branża samochodowa i maszynowa, przetwórstwo mięsne, elektrotechnika, poligrafia, produkcja materiałów budowlanych, mebli. Użytki rolne w powiecie są bardzo zróżnicowane: od gleb dobrych i bardzo dobrych w gminie Pawłów, do słabych i średnich na pozostałym obszarze. Łącznie użytki rolne zajmują blisko 241 km kw., co stanowi 45% powierzchni powiatu. Rzeką Kamienna pełni funkcję międzyregionalnego korytarza ekologicznego, łączącego się z krajowym korytarzem ekologicznym. W południowej części powiatu znajduje się również otulina Świętokrzyskiego Parku Narodowego.

Powiat kazimierski jest obszarem typowo rolniczym (co kształtuje jego pozycję według wskaźnika syntetycznego, tab. 1, rys. 1): aż 89% gruntów stanowią użytki rolne. Duże kompleksy gleb dobrej i bardzo dobrej jakości wykorzystywane są pod uprawy polowe. Występowanie kopalin w postaci piasków i surowców ilastych wiąże się z rozbudowaniem na obszarze powiatu produkcji spoiw mineralnych, półfabrykatów oraz gotowych elementów budowlanych. Należy podkreślić, że powiat należy do obszarów deficytowych w wodę.

Za pomocą obserwacji wykresów rozrzutu można wydedukować, z jakim rodzajem związku mamy do czynienia. Na wykresie przedstawiono zależność dodatnią (o dosyć mocnej sile). Dodatni związek oznacza, że wzrostowi wyników na jednej zmiennej towarzyszy wzrost wyników na drugiej zmiennej. Na wykresie można zauważyć, że im obserwacje (punkty) mają wyższą pozycję na jednej zmiennej (oś x), tym (zazwyczaj) mają wyższy wynik na drugiej zmiennej (oś y). Jak przedstawiono na rysunku 2 w najlepszej pozycji w kontekście relacji wskaźnika finansowego do infrastruktury i ochrony środowiska w badanym okresie znajdował się powiat kielecki, a najsłabszym – kazimierski (rys. 2).

Rysunek 2. Wykres rozrzutu zależności między wskaźnikiem syntetycznym finansów a wskaźnikiem infrastruktury i ochrony środowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Kolejną metodą w procesie grupowania regionów była aglomeracja z zastosowaniem metody Warda. Analiza wskazała na istnienie pięciu skupień (rys. 3). Widać, że powiaty województwa świętokrzyskiego można podzielić na pięć statystycznie podobnych grup.

Rys. 3. Diagram drzewa metody Warda (kwadratowa odległość euklidesowa)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

5. PODSUMOWANIE

Obszar województwa świętokrzyskiego charakteryzuje się zróżnicowanym poziomem konkurencyjności środowiskowej. W najlepszej sytuacji znalazły się powiaty: kielecki, sandomierski, starachowicki i jędrzejowski. Najniższe wskaźniki konkurencyjności środowiskowej odnotowano w powiatach: pińczowskim, włoszczowskim oraz kazimierskim.

Istotny wpływ na poziom środowiskowej konkurencyjności regionu miała ocena kondycji finansowej (gospodarki finansowej) jednostki. W tym kontekście najlepsze były w 2012 r. powiaty kielecki (wskaźnik 0,61), sandomierski (0,57), staszowski (0,47); najłabsze zaś opatowski (0,21), buski (0,19) oraz kazimierski (0,08).

Konkurencyjność środowiskowa regionu przekłada się również w elementach społecznych, takich jak: walka z bezrobociem, podnoszenie poziomu edukacji ekologicznej, rozwój badań naukowych, upowszechnianie zasad rozwoju zrównoważonego, pielęgnowanie regionalnych tradycji i zwyczajów, ochrona dziedzictwa kulturowego, poprawa jakości życia. Walory przyrodnicze istotnie wpływają nie tylko na zdrowie człowieka, kulturę, ale i na różne gałęzie gospodarki oraz status ekonomiczny społeczeństwa. Aby zachować zasoby cenne przyrodniczo, poprawić jakość środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne oraz rozwijać gospodarczo i społecznie powiat, należy kierować się zasadą zrównoważonego rozwoju. Dlatego ważne jest uwzględnianie celów ochrony środowiska we wszystkich dokumentach strategicznych sektorów gospodarczych.

Ocena środowiskowej konkurencyjności powiatów jest trudnym zadaniem. Wymaga uwzględnienia wielu różnych zmiennych, których dobór może mieć istotny wpływ na uzyskane wyniki i możliwość wykorzystania metody do ocen między regionami pochodzącymi z różnych państw.

LITERATURA

- [1] Bernaciak A., W.M. Gaczek, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, WAE, Poznań 2001.
- [2] Borys T., *Nowe kierunki ekonomii środowiska i zasobów naturalnych w aspekcie nowej perspektywy finansowej unii europejskiej*, „Ekonomia i Środowisko” 44/1 (2013), http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.agro-43fa529b-d22d-4860-816e-17ba6c3a032a/c/01_borys_tadeusz.pdf (dostęp: 10.03.2014).
- [3] Dobrzański P., *Wzrost zrównoważony a ochrona środowiska, Podstawowe aspekty polityki gospodarczej*, http://www.bibliotekacyfrowa.pl/Content/37110/02_Pawel_Dobrzanski.pdf?handler=pdf_browser (dostęp: 2.02.2014).
- [4] Domański R., *Czynniki optyimizmu w modelowaniu długookresowego rozwoju trwałego i zrównoważonego (podtrzymywalnego)*, „Przegląd Geograficzny” 2007/3.
- [5] Domański R., *Geografia ekonomiczna*, PWN, Warszawa 1982.
- [6] *Europa 2020, Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komunikat Komisji Europejskiej z 3 marca 2010.
- [7] Józwiak M.A., Józwiak M., Strzyż M., *Predyspozycje naturalne regionu świętokrzyskiego do rozwoju turystyki*, Krajobraz a Turystyka, Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego nr 14, Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec 2010, http://www.krajobraz.kulturowy.us.edu.pl/publikacje.artykuly/turystyka/jozwiak_strzyz.pdf (dostęp: 12.02.2014).
- [8] Kasztelan A., *Środowiskowa konkurencyjność regionów – próba konceptualizacji*, „Problemy Ekorozwoju – Problems Of Sustainable Development” 5/2 (2010), 77-86, <http://ekorozwoj.pol.lublin.pl/no10/h.pdf> (dostęp: 12.02.2014).
- [9] Klasik A., Kuźnik F., *Konkurencyjny rozwój regionów w Europie*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów*, red. Z. Szymala, Kraków 2001.

- [10] Klasik A., *Strategia konkurencyjna regionów*, [w:] *Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym*, red. A. Klasik, F. Kuźnik, Katowice 2001, s. 48.
- [11] Kosiedowski W., *Zarządzanie rozwojem regionalnym i lokalnym*, [w:] *Gospodarka regionalna i lokalna*, red. Z. Strzelecki, PWN, Warszawa 2008.
- [12] Labuzik M., Olak A., *Európska únia Vybrané témy*, WSBiP w Ostrowcu Świętokrzyskim, Ostrowiec Świętokrzyski 2013.
- [13] Nowakowska A., *Regionalny wymiar procesów innowacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.
- [14] Pawlik A., *Zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego w województwie świętokrzyskim*, „Wiadomości Statystyczne” 2011/11, s. 60–70.
- [15] Rechul H., *Zasoby naturalne – jak bliska jest bariera dostępności?*, <http://www.cire.pl/pliki/2/Zasobynaturalne.pdf> (dostęp: 10.03.2014).
- [16] Sowa B., *Analiza dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego (ze szczególnym uwzględnieniem podatków i opłat lokalnych) na przykładzie na przykładzie Gminy Biłgoraj*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” 2010/81, s. 147–156.
- [17] Sowa B., *Budżet jednostki samorządu terytorialnego jako podstawa planowania przedsięwzięć inwestycyjnych*, [w:] *Przedsiębiorczość. Uwarunkowania i przejawy w procesie funkcjonowania samorządu terytorialnego*, Podręczniki Uczelniane Nr 113, red. K. Jaremczuk, L. Kliszczak i inni, Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Przemyślu, Przemyśl–Rzeszów 2012, s. 131–157.
- [18] Sowa B., *Polityka regionalna wobec integracji Polski z Unią Europejską*, [w:] *Prawo – Administracja – Gospodarka po 15 latach transformacji ustrojowej*, red. J. Szreniawski, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemyślu, Przemyśl 2006.
- [19] *Stan środowiska w województwie świętokrzyskim w latach 2000–2006*, <http://kielce.pios.gov.pl/raporty/rocz/2008/mozaikowy08.pdf> (dostęp: 12.02.2014).
- [20] Ustawa z 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska: Dz.U. 2001 nr 62, poz. 627.
- [21] Żylczak T., *Ekonomia wobec problemów środowiska przyrodniczego*, PWN, Warszawa 1989.

THE ENVIRONMENT AS A FACTOR IN THE COMPETITIVENESS OF THE REGIONS

Regional policy is a concept which involves the implementation of specific measures affecting the size and pace of regional development, and thus to the changes in the spatial structure of the economy. Economic Region is treated as a system in which there are elements (actors) of diverse nature, with different functions and with each other in relationships based on joins feedbacks. The competitiveness of regions, their ability to mutual competition, competition on national and international scale. It is also the ability to adapt to ever-changing conditions and maintain or improve competitive position between the regions. One of the important factors of attractiveness of the region's environment, the natural elements of the team, which are the subject of interest, among others. tourist. The objective is to provide a competitive environment of the region and its evaluation by using taxonomic methods. Świętokrzyskie area is characterized by different level of environmental competitiveness. In the best position were counties: kielecki, sandomierski, starachowicki and jędrzejowski. The lowest indicators of environmental competitiveness were in counties: pińczowski, włoszczowski and kazimierski. A significant impact on the level of competitiveness of the environment of the region had to assess the financial health of (financial management) unit. The competitiveness of the region's environment translates well in social elements, such as: the fight against unemployment, raising the level of environmental education, the development of scientific research, the dissemination of the principles of sustainable devel-

opment, nurturing regional traditions and customs, the protection of cultural heritage, to improve the quality of life.

Keywords: region, natural environment, competitiveness, taxonomy, synthetic indicator, cluster analysis

DOI: 10.7862/rz.2015.mmr.16

Tekst złożono w redakcji: wrzesień 2014

Przyjęto do druku: maj 2015